

УДК 7.01

Чепелюк Олена Валеріївна¹,

д.т.н., професо, кафедри дизайну ХНТУ, echerelyuk@gmail.com

Жуков Ігор Олександрович²

старший викладач кафедри дизайну ХНТУ

Шахман Марія Ігорівна³ ХНТУ

КНИГА ЯК ІНСПІРАЦІЯ АРТ-ОБ'ЄКТІВ

Анотація: У статті розглянуто книгу як арт-об'єкт. Об'єкти класифіковано за способом виготовлення та за функціональною приналежністю. Показано, що книга може бути матеріалом для виготовлення арт-об'єктів. Проаналізовано творчість митців, що піднімають питання зменшення попиту на друковані носії інформації. Висвітлено творчість митців, які використовують книгу як модуль, втім наголошують на її символічному значенні як носія інформації або застосовують тільки форму, колір, фактуру обкладинки. Книга як інспірація арт-об'єкту може бути матеріалом для виготовлення арт-об'єктів, може бути імітована в різних матеріалах, може бути використована в якості модуля.

Ключові слова: книга, інсталяція, арт-об'єкт, інтерактивний простір, інспірація.

Постановка проблеми. Проблема зменшення значення книги в повсякденному житті людини вже усвідомлена суспільством і в час високих технологій дуже поширена в світі. З появою електронних текстів, Інтернету і різноманітних цифрових накопичувачів книга втрачає свою винятковість, як матеріального носія інформації. Художники звертають увагу громадськості на проблему витіснення паперової книги з життя соціуму. Одним з найбільш наочних і доступних для них засобів привертання уваги до вказаної проблеми є створення концептуальних арт-об'єктів і інсталяцій. Аналіз цього явища є актуальним.

¹ © Чепелюк О.В.

² © Жуков І.О.

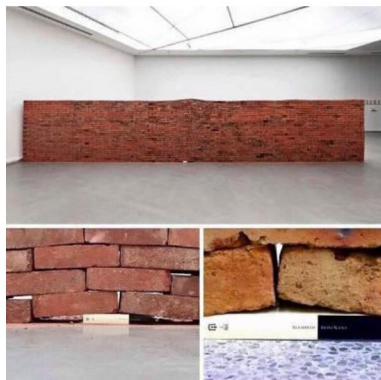
³ © Шахман М.І.

Втім не можна ігнорувати той факт, що найчастіше при створенні арт-об'єкту, книги знищуються, що є неприйнятним для культури. Але в даній статті розглядається тільки мистецтвознавчий аспект проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження арт – об'єктів проводилось різними авторами, наприклад в [3, 4]. У теперішній час позиція глядача принципово змінилась – тепер він не просто пасивний реципієнт, він – інтерпретатор і співавтор твору [1:309-313]. Інтерактивність є повноцінним художнім засобом. Професор Міхаліс Дертузос (Michael Dertouzos), крім інтерактивності, виділяє ще три характеристики мистецтва інформаційної епохи: залучення декількох почуттів і м'язів у процес сприйняття за допомогою візуального і слухового занурення, тактильних відчуттів, змін температури і контрольованих запахів; колективну гру та демократизацію [2]. Дослідженню багатомірності сучасного мистецтва присвячені роботи А.А Денікіна [5], Є.Ф. Леванової [6] та ін. Найчастіше розглядаються мультимедійні об'єкти. Поряд з цим питання використання книги як інспірації арт-об'єктів є нерозглянутим.

Формулювання цілей статті. Виявлення особливостей втілення в концепції арт-об'єктів образу книги і встановлення основних художніх напрямів при створенні даних об'єктів.

Основна частина. Одним з найбільш поширених є образ книги, як матеріального носія інформації і культури, що визначає особливість сприйняття нами навколишньої дійсності. Ця ідея характеризується фразою А. Ейнштейна про те, що розум, який одного разу розширив свої кордони, ніколи не повернеться в колишні. Ілюструє цю концепцію інсталяція з назвою «Замок» або «Вплив однієї книги», створена в 2007 році мексиканським художником Хорхе Мендес Блейком (Jorge Méndez Blake) (рис.1.а) [7]. Інсталяція дизайнера представляє собою однорядну цегляну кладку висотою 1,8 м, побудовану без використання розчину. Загальна цілісність структури порушується книгою авторства Франца Кафки «Замок», що знаходиться під стіною. Взаємодія людини й інсталяції мінімальна і виражається тільки під час безпосереднього знайомства з даним об'єктом.

а)

б)

в)

г)

Рис. 1. Книга як матеріальний носій інформації:
а - інсталяція «Вплив однієї книги»;
б - інсталяція *Idiom*;
в - інсталяція «aMAZEte»;
г - Мельбурнська інсталяція «Ріка з книжок».

Та ж ідея, виражена словами: «Книги – це цеглини, з яких ми будуємо будинок своїх знань» реалізована в інсталяціях словацького художника Матея Крен (Matej Kren). Найбільш характерним є арт-об'єкт *Idiom*, що розташований в Празькій міській бібліотеці (рис.1. б) [8]. Це велика башта, стіни якої зроблені з декількох тисяч книг. Для створення ефекту нескінченного стовпа книг в основу і в стелю інсталяції *Idiom* вбудовані круглі дзеркала.

Для того, щоб книга сприймалася ще більшою мірою як матеріальний носій інформації, надається можливість взаємодії з нею. Інсталяції набувають інтерактивності. Яскравим прикладом зазначеної взаємодії є інсталяція «aMAZEme» в лондонському Southbank (рис.1. в) [9]. Конструкція – масштабний (понад 500 квадратних метрів) лабіринт у формі відбитка людського пальця. Стіни лабіринту спрямовують людину, а вона, проходячи між ними, бере в руки книги і читає їх. Додатковим чинником, що зацікавлює, є безсистемне розташування модульних елементів. Це спонукає шукати цікаву книгу, включає азарт, стимулює пізнавальну та ігрову активність.

З метою підвищення впливу на людину збільшують інтерактивність інсталяцій. Наприклад, іспанські художники з творчого колективу Luzinterruptus в рамках акції Literature VS Traffic перекрили рух на самих людних вулицях Мельбурна, виклавши «річку з книг» (рис.1. г). Люди були практично змушені взаємодіяти з книгами. При цьому на кожному з елементів було передбачене індивідуальне підсвічення, що символізує іскру знань. Метою проекту художників було «перекрити на час пішохідний рух у самому центрі міста і змусити перехожих ознайомитися з книгами, що лежать прямо у них під ногами [10].

Для того, щоб викликати потужну реакцію глядача, арт-об'єкти виготовляють з матеріалів, які в реальному житті технічно не пов'язані між собою. Ішмаель Рендел (Ishmael Randall Weeks) втілює думку Ернеста Хемінгуей (Ernest Hemingway) – «Ми сильніші в тих місцях, де ми були зломлені» [11]. Дана інсталяція (рис. 2) характеризується використанням двох матеріалів, які зазвичай знаходяться у різних сферах життя людини: книги та бетону. Книга в даній роботі розглядається як засіб витримати болісний період життя і сприймається не стільки як джерело знань, а, скоріше, як протез, або, навіть, імплантат, який може врятувати людське життя.

Рис. 2 Авторська робота Ілмаель Рендел "We're stronger in the places that we've been broken." —Ernest Hemingway

Іншим є підхід до використання книги як модуля, без прив'язки до її призначення, тільки з використанням її форми. Художниця Алісія Мартін (Alicia Martin) по всьому світі створює торнадо з книжок, які "випливають" з вікон, як вода з гігантського шлангу (рис. 3. а).

При тому художницю не бентежить той факт, що заради створення її арт-об'єктів знищується тисячі книг.

Ідейна роль літературних примірників у подібних інсталяціях звужується до однієї думки: «Книга змінює світ», але багатогранності та користі від використаних екземплярів друкованого видання не має.

Можливість більшої взаємодії людини та арт-об'єкту в подальшому неможлива. На наш погляд, це звужує мистецькі можливості книги, як символу та самодостатнього арт-об'єкту.

Голландка Анук Крейтхоф (Anouk Kruithof) – автор сюрреалістичного арт-об'єкту з 3500 – 4000 книг. Ця інсталяція – стіна з книг, розставлена за градацією кольорів (рис. 3. б) [12]. Для підвищення ефекту інтерактивності на даній стіні, як на екрані, демонструється відеоролик, в якому книги то падають на підлогу, то знову шикуються в стіну.

а)

б)

Рис. 3 Книги як модулі інсталяцій,
без прив'язки до їх ідейності та функції:

а - Алісія Мартін (Alicia Martin) – «Торнадо з книжок»;
б – Стіна із книжок Анука Крейтхоф (Anouk Kruithof).

Ще більш дискусійною, з огляду на культурне значення літератури, є тенденція використання книг, як матеріалу для виготовлення арт-об'єкту. При цьому використовується як форма самої книги або пластика вигнутих сторінок, так і композиційне рішення шрифтових блоків.

Канадський художник Гай Ларамі (Guy Laramee) працює в жанрі book carving – різьблення скульптури або картини з книг (рис. 4. а). Він створює ландшафти і пейзажі, використовуючи старі словники та енциклопедії [13].

Джорджія Рассел (Georgia Russell) у серії робіт «Прорізаючи час», намагається донести до глядача ідею про те, що книжки «мають свою власну історію, своє власне таємне життя (рис. 4. б) [14]. «Вони зберігають тепло багатьох рук, що їх тримали, вони примушували людей задуматися і пропускали їх думки крізь себе...». Її роботи викликають одночасно відчуття втрати та збереження. Книги «квітучі та прив'ялі, спокійні і пишні, вони ніби знаходяться посередині між життям і смертю, між минулим і майбутнім».

а)

б)

Рис. 4. Використання книжок як матеріалу:
а – Гай Ларамі (Guy Laramie) «The Way Out»;
б – Джорджія Рассел (Georgia Russell)
робота із серії «Прорізаючи час».

На противагу до загального гніву з приводу знищення книг, художник з Північної Ірландії Жаклін Раш Лі (Jacqueline Rush Lee) розглядає книгу, як антигероя [15]. В її роботи покладено ідею про те, що для виготовлення книг людина знищує ліси (рис. 5. а-г).

Жаклін Раш Лі фарбує сторінки, скручує, вигинає їх, обробляє лугами та кислотами, витравляючи текст та збільшуючи їх знос. Вона користується такими потенційними засобами виразності книги: пластикою вигнутих сторінок, тактильними і символічними якостями..

«Працюючи з книгами як з полотнами або будівельними цеглинками, я перетворюю їх на скульптури, які змінюють і переглядають звичне сприйняття книг. Зашифровуючи формальне значення книг і змінюючи їх матеріальні і концептуальні якості, я прагну створити художні форми, що викликають спогади і пропонують альтернативні значення», – розповідає Жаклін Раш Лі [15].

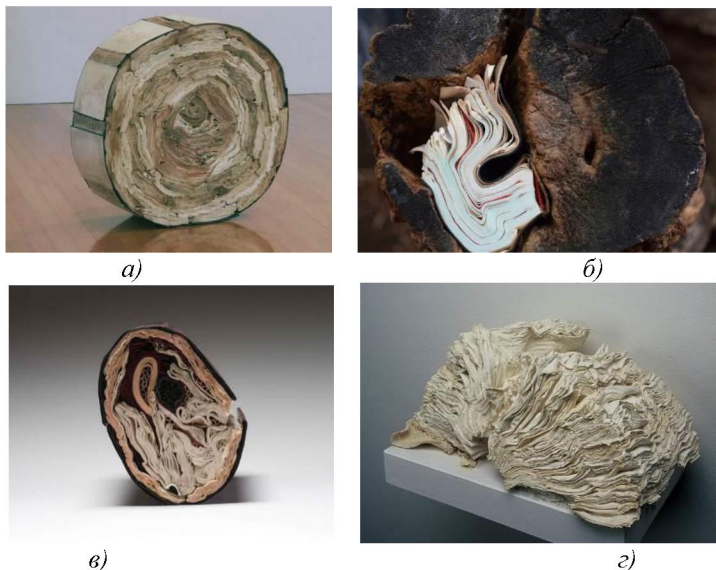
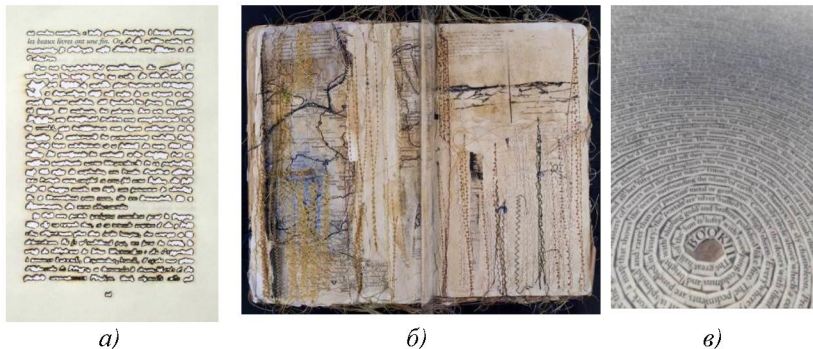

Рис. 5. Арт-об'єкти Жаклін Рауш Лі (Jacqueline Rush Lee).

Прийом випалювання тексту книги концентрованим сонячним промінням використав Ремо Альберт Аліг (Remo Albert Alig), створивши об'єкт «Книга – їжа для сонця» з девізом «Гарна книга має мету» (Fine Books Have a Purpose) (рис. 6. а) [16]. Випалюючи слова на сторінках, він залишав лише ті фрази, які передавали головну думку.

Поширеним є прийом вишивання на сторінках книги. Його вдало ілюструє робота Ніни Морган (Nina Morgan) (рис. 6. б). Нитка та папір вдало взаємодіють між собою, створюючи візуальне композиційне ціле з низкою фактур та візерунків, які втілюють у собі певне значення та емоційний відбиток автора. Як наслідок, книга втрачає свої функції та перетворюється в арт-об'єкт.

Техніку створення колажів з вирізаних слів ілюструє робота Шеріл Сорґ (Cheryl Sorg) (рис.6.в) [17]. Створений ланцюжок з певних слів утворює текст, що утримує увагу глядачів. Індивіди рухаються навколо арт-об'єкту, так як утворені фрази розміщені по спіралі за годинниковою стрілкою.

а) б) в)
Рис. 6. Використання елементів книг, що стали матеріалом для інсталяцій та арт-об'єктів:
а – «Книга – їжа для сонця», Альберт Алиг (Remo Albert Alig);
б – вишивка на книжках Ніна Морган (Nina Morgan);
в – колаж з вирізаних слів – Шеріл Сорґ (Cheryl Sorg).

Також слід виділити імітацію книги в роботах з інших матеріалів. Наприклад, Марія Лаї (Maria Lai) втілила образ книги в текстилі (рис.7.а) [18], Рамон Тодо (Ramon Todo) – в склі [19] (рис.7.б).

а) б)
Рис. 7. Імітація книги:
а – Текстиль – Марія Лаї (Maria Lai);
б – Скло – Рамон Тодо (Ramon Todo).

Поєднання матеріалів, які віддалено можуть взаємодіяти з папером, або зовсім не взаємодіють, відкривають нові образи та надихають, привертаючи увагу суспільства до проблеми знищення книги.

Рис. 8. Джозеф Кошут (Joseph Kosuth) – «The wake».

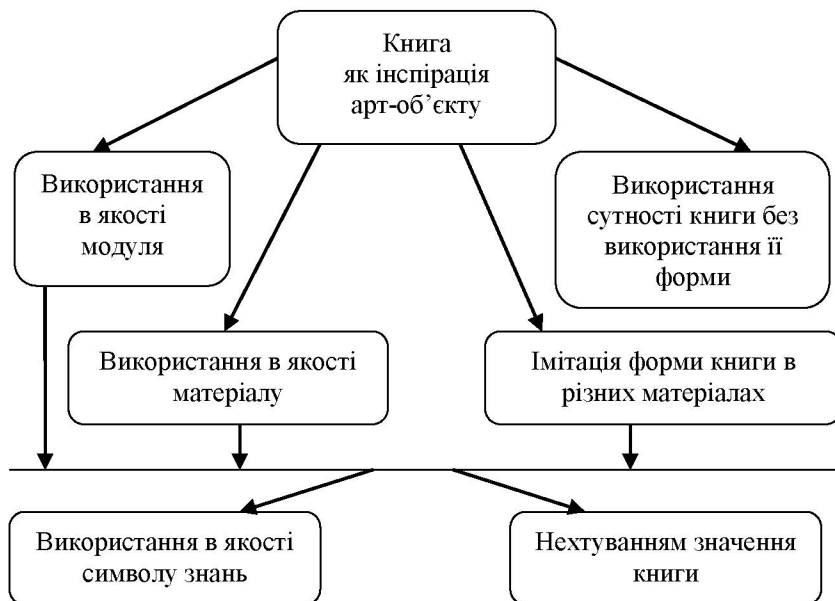

Рис. 9. Книга як інспірація арт-об'єкту

Окремим підходом, віддзеркалюючим те, що відбувається в сучасності, є використання сутності книги без використання її форми. Американець Джозеф Кошут (Joseph Kosuth) в своїй інсталяції «The wake» (рис.8) виділив головне з роману Джеймса Джойса «Поминки по Фіннегану» – найбільш складного для прочитання роману за всю історію літератури [20]. Він передав ази структури і сюжету цього роману у візуальній формі. Це стало інтелектуальною провокацією.

Отже, визначено (рис.9), що книга в арт-об'єктах виступає в якості модуля, матеріалу, поширена імітація форми книги в різних матеріалах та використання сутності книги без використання її форми. За сенсовим навантаженням книга може бути використана в якості символу знань або її значенням нехтують.

Висновки. Запропонована дворівнева класифікація книги як арт – об'єкту за способом виготовлення і за функціональною приналежністю. На першому рівні книга як інспірація арт-об'єкту може бути матеріалом для виготовлення арт-об'єктів або може бути імітована в різних матеріалах, може бути використана в якості модуля. Сутність книги може бути використана без використання її форми. На другому рівні книга як інспірація арт-об'єкту може бути використана в якості символу знань або може бути нехтування значенням книги.

Перспективи подальших досліджень. У подальшому планується визначити особливості використання інших об'єктів та матеріалів в арт-об'єктах.

Література

1. Чичканов Егор Сергеевич. Интерактивность как средство художественной выразительности Вестник Костромского государственного университета им. Н.А. Некрасова Выпуск № 4 / том 15 / 2009 с. 309-313 <http://cyberleninka.ru/article/n/interaktivnost-kak-sredstvo-hudozhestvennoy-vyrazitelnosti#ixzz4b11WIprk>.
2. Benjamin, W. The Work of Art in the Age of Mechanical Reproduction / Durham, M.G., Kellner, D.M. (Ed.). Media and Cultural Studies. Malden: Blackwell Publishing, 2006. P. 32.

3. Кузнецова І.О. Особливості використання об'єктів арт-дизайну в проектуванні інтер'єрів аеровокзалів / І.О. Кузнецова, С.С. Клейн // Вісник Харківської державної академії дизайну і мистецтв: зб. наук. пр. X: ХДАДМ, 2012. №9. С.35-39.
4. Шнайдер А.Б. Сучасна текстильна скульптура // Теорія та практика дизайну: Зб. наук. праць. К.: «Компринт», 2016. С. 240- 352.
5. Деникин А.А. Время, пространство и действие в зеркальных отражениях видеоарта // Проблемы философии, культурологии и искусствоведения. 2008. №3. С. 165 – 169.
6. Леванова Е.Ф. Современное искусство и его многомерность // Вестник Томского государственного университета. Культурология и искусствоведение. 2014. №3 (15) С. 14-19.
7. One book can make a huge impact [Електронний ресурс] – <https://www.instagram.com/p/BHIJDfHgSBR/>
8. Арт-об'єкт Idiom [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.matejkren.cz/>
9. Книжковий лабіринт [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://goodgood.me/knizhnyj-labirint>
10. Luzinterruptus [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://enjoymeshop.livejournal.com/43987.html>
11. Авторська робота Ішмаель Рендел “We’re stronger in the places that we’ve been broken.” —Ernest Hemingway [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.federicaschiavo.com/Artists/Ishmael-Randall-Weeks/>.
12. Стіна з книжок Анука Крейтхоф (Anouk Kruithof) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kulturologia.ru/blogs/111110/13432/>
13. Гай Ларамі (Guy Laramée) «The Way Out» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.guylaramee.com/>
14. Джорджія Рассел (Georgia Russell) робота із серії «Прорізаючи час». [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kulturologia.ru/blogs/161109/11699>
15. Концепція і авторський коментар до арт-об'єктів Жаклін Раш Лі (Jacqueline Rush Lee) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kulturologia.ru/blogs/020410/12277/>
16. Авторський сайт Альберта Алиг (Remo Albert Alig) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.alig-kunst.ch>
17. Авторський сайт Шеріл Сорґ (Cheryl Sorg) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.cherylsorg.com/Home.html>

18. Filo lungo filo un nodo si fara [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://gifeltro.blogspot.it/2009/07/filo-lungo-filo-un-nodo-si-fara.html>

19. Складні роботи Рамона Тодо (Ramon Todo) [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.thisscolossal.com/2015/09/ramon-todo-glass-books-and-stones/>

20. Концепція до робіт Джозефа Кошут (Joseph Kosuth) – «The wake» [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.kulturologia.ru/blogs/281112/17459/>

Аннотація

Чепелюк Е.В., Жуков І.А., Шахман М.І. Книга как инспирация арт-объектов. В статье книга рассмотрена как арт-объект. Объекты классифицированы по способу изготовления и по функциональной принадлежности. Показано, что книга может быть материалом для изготовления арт-объектов. Проанализировано творчество художников, поднимающих вопрос уменьшения спроса на печатные носители информации. Освещено творчество художников, которые используют книгу как модуль, отмечая ее только в символическом значении как носителя информации или применяют в работах только форму, цвет, фактуру обложки. Книга как инспирация арт-объекта может быть материалом для изготовления арт-объектов, может быть имитированная в различных материалах, может быть используемая в качестве модуля.

Ключевые слова: книга, инсталляция, арт-объект, интерактивное пространство, инспирация.

Abstract

Chepelyuk E.V., Zhukov I.A., Shakhman M.I. The Book as an Inspiration of the Art Facilities. The article describes the book as an art object. Objects are classified by method of production and functional accessories. It is shown that the book can be a material for making art objects. Works of artists that raise the issue of reducing demand for printed media was analyzes. Works of artists who use the book as a module, but noted for its symbolic value as a carrier of information or use only form, color, texture of the cover are considered. The book as an inspiration of an art object can be a material for the production of art objects, can be imitated in various materials, can be used as a module.

Key words: the book, an installation, art object, an interactive space, inspiration.

Стаття надійшла в редакцію 21.03.2017 р.